

Sygn. akt II Ca 156/14

POSTANOWIENIE

Dnia 17 października 2014 roku

Sąd Okręgowy w Szczecinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Dorota Gamrat - Kubeczak
Sędziowie:	SO Robert Bury (spr.) SR del. Grzegorz Szacoń
Protokolant:	Lidia Saga-Kolasa

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 17 października 2014 roku w S.

sprawy z wniosku A. W. i A. K.

z udziałem (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

o uchylenie się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku

na skutek apelacji uczestnika

od postanowienia Sądu Rejonowego w Goleniowie

z dnia 10 września 2013 roku, sygn. akt I Ns 210/12

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu w Goleniowie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Sygn. akt II Ca 156/14

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Goleniowie w sprawie z wniosku A. W. i A. K. z udziałem (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. postanowieniem z dnia 10 września 2013 roku zatwierdził oświadczenia wnioskodawców A. W. oraz A. K. o uchyleniu się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po E. W., zmarłym w dniu 10 lutego 2011 roku w T. i tam ostatnio stale zamieszkałym.

Sąd ustalił, że E. W. mieszkał w T., pozostawał w nieformalnym związku z E. H. (1). Spadkodawca na 5 lat przed śmiercią wyjechał do Niemiec, gdzie pracował przez 3 lata, następnie powrócił do Polski, gdzie zmarł 10 lutego 2011 roku. Miał dwójkę dzieci: A. W. i A. K.. Dzieci mieszkały w G., zmarły bardzo rzadko kontaktował się z nimi. Z córką ostatni raz widział się na komunii jej dziecka, zaś z synem na kilka lat przed śmiercią. E. H. (2) dowiedziała się o długach zmarłego dopiero po jego śmierci. Siostra zmarłego - B. W. nie miała dobrego kontaktu z bratem. Nie wiedziała

o istnieniu długów. Spotykała się z nim średnio raz do roku. Na pogrzebie brata dowiedziała się od jego partnerki - E. H. (1), że brat nie zostawił żadnych długów. A. W. i A. K. rozmawiali o długach ojca na pogrzebie z rodzeństwem zmarłego oraz E. H. (2). Nikt z obecnych nic nie wiedział o istnieniu długów.

Sąd przyjął, że podstawę uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może stanowić błąd prawnie doniosły (art. 1019 § 2 w zw. z art. 84 § 1 zd. 1 i § 2 k.c.). Błędem takim nie jest nieznanomość przedmiotu spadku pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego. W ocenie Sądu, materiał dowodowy potwierdza, że spadkobiercy, będąc dziećmi zmarłego i wiedząc o jego śmierci i swoim tytule do dziedziczenia, nie mając od lat kontaktu z ojcem, podjęli działania w celu ustalenia owego majątku - rozpytywali na pogrzebie ojca członków rodziny a także konkubinę zmarłego o istnieniu majątku spadkodawcy. Wszyscy zapewniali o braku wiedzy o jakichkolwiek zobowiązaniach. W ocenie Sądu spadkobiercy dochowali należytej staranności wypytyując o majątek spadkowy. W toku postępowania nie ujawnione zostało aby do zmarłego przychodziła korespondencja, z której wnioskodawcy bądź inny członkowie rodziny mogli dowiedzieć się o istnieniu długu.

Postanowienie zostało zaskarżone w całości przez uczestnika postępowania (...) spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w S., która zarzuciła orzeczeniu naruszenie:

1. art 1019 § 2 k.c. w zw. z art. 84 k.c. i 88 § 2 k.c. przez nierozpoznanie przez Sąd I instancji spełnienia przez wnioskodawców ad. 1 i 2 przesłanki zachowania przewidzianego w art. 88 § 2 k.c. terminu do skorzystania z uprawnienia o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po E. W., co skutkowało brakiem ustaleń faktycznych w tym zakresie, błędną wykładnią w zakresie czynności spadkobierców, których spełnienie należy traktować spełnienie przesłanki dolożenia należytej staranności w ustaleniu przedmiotu spadku po zmarłym spadkodawcy.

2. art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. i 13 § 2 k.p.c. przez brak wszechstronnego rozważenia zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, wyrażający się w odmówieniu mocy dowodowej zeznaniom świadka E. H. (1) i dokonaniu oceny materiału dowodowego z pominięciem zeznań ww. świadka, z których wynika, że wnioskodawcy w dniu pogrzebu ojca nie zadawali E. H. (1) żadnych pytań odnośnie spadku po nim, zwłaszcza pozostawieniu przez niego długów spadkowych, co w konsekwencji doprowadziło do poczynienia przez Sąd I instancji błędnych ustaleń, że wnioskodawcy podjęli próbę ustalenia pasywów spadku po ojcu, tym samym pozostawali w usprawiedliwionym okolicznościami błędzie, który nie jest skutkiem niedołożenia należytej staranności,

3. art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. i 13 § 2 k.p.c., polegające na nie wskazaniu w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia przyczyn, dla których odmówił mocy dowodowej zeznaniom świadka E. H. (1), co uniemożliwiało uczestnikowi postępowania ustosunkowanie się do przyjętej przez Sąd oceny dowodów w tym zakresie.

W oparciu o powyższe zarzuty, apelująca domagała się zmiany zaskarżonego postanowienia w całości i oddalenia wniosku. Apelująca wniosła także o sprostowanie przez Sąd (I lub II instancji) z urzędu pkt. 1 sentencji zaskarżonego postanowienia oraz uzasadnienia (w części ustalającej stan faktyczny) w zakresie daty zgonu E. W. przez zmianę błędnej daty „40 lutego 2011 r.” na prawidłową „ 10 lutego 2004 r.” W apelacji zawarto również szereg wniosków dowodowych.

Wnioskodawcy domagali się oddalenia apelacji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

1. Apelacja jest zasadna. Ponowne rozpoznanie sprawy w postępowaniu apelacyjnym, wyrażające się w ponownym ustaleniu stanu faktycznego i subsumpcji prawnej prowadzi do wniosku o nierozważeniu przez Sąd istoty sprawy w zakresie zachowania przez wnioskodawców terminu do skorzystania z uprawnienia do uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po E. W. określonego art. 88 § 2 k.c.; nie poczyniono ustaleń istotnych w tym przedmiocie i nie odniesiono się do obowiązującej normy prawnej.

2. Norma prawna mająca zastosowanie w sprawie wyznacza fakty istotne dla rozstrzygnięcia, które powinny być przedmiotem dowodu, zgodnie z art. 227 k.p.c. Odniesienie się przez Sąd do okoliczności wyznaczonych znajdującym zastosowanie przepisem prawa materialnego jest właśnie rozpoznaniem istoty sprawy, w zasadzie jednolicie określonej w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Nierozpoznanie istoty sprawy należy odnieść do badania materialnoprawnej podstawy dochodzenia roszczeń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2011 roku, IV CSK 299/10), podstawy merytorycznej roszczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2010 roku, I CSK 661/09), materialnej podstawy żądania pozwu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2010 roku, II CSK 239/09), materialnej (istotnej) podstawy żądania pozwu, rozważenia oraz oceny poddanych przez strony pod osąd żądań i twierdzeń, a w konsekwencji - załatwienia sprawy w sposób merytoryczny lub formalny (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 roku, II CKN 897/97, OSNC 1999, z. 1, poz. 22). Nierozpoznanie istoty sprawy ujmowano także jako pominięcie podstawy roszczenia, tj. przesłanek stanowiących o jego istnieniu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2008 roku, III UK 86/07), nie odniesienie się do tego, co jest przedmiotem sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2002 roku, IV CKN 1298/00, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2002 roku, I CKN 486/00), trafnie także wskazując, że nierozpoznanie istoty sprawy to niewyjaśnienie i pozostawienie poza oceną okoliczności faktycznych, stanowiących przesłanki zastosowania normy prawa materialnego, będącej podstawą roszczenia (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1998 roku, III CKN 411/97), oceny czy rozpoznano istotę sprawy dokonuje się na podstawie żądań pozwu i przepisów prawa materialnego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1999 roku, I UKN 589/98, OSNP 2000, z. 12, poz. 483); w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1998 roku (II CKN 838/97) istotę sprawy określono przez przedmiot i zakres postępowania sądowego, więc przez roszczenie procesowe.

3. Stosownie do 1019 § 1 i 2 k.c. jeżeli oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku zostało złożone pod wpływem błędu lub groźby, stosuje się przepisy o wadach oświadczenia woli ze zmianami, spadkobierca, który pod wpływem błędu lub groźby nie złożył żadnego oświadczenia w terminie, może w powyższy sposób uchylić się od skutków prawnych niezachowania terminu. Zastosowanie znajduje jednak art. 88 § 2 k.c., według którego uprawnienie do uchylenia się wygasa w razie błędu - z upływem roku od jego wykrycia. Spadkobierca może uchylić się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku złożonego pod wpływem błędu w terminie określonym w art. 88 § 2 k.c., tj. w ciągu roku od wykrycia błędu, w rozpoznanej sprawie - w ciągu roku od chwili dowiedzenia się o istnieniu długów spadkowych. W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2005 roku (IV CK 799/04, OSNC 2006/5/94) wyrażono pogląd, że podstawę uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może stanowić błąd prawnie doniosły (art. 1019 § 2 w zw. z art. 84 § 1 zdanie pierwsze i § 2 k.c.). Błędem takim nie jest nieznanostwo przedmiotu spadku pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego. Faktami istotnymi dla rozstrzygnięcia są zatem te, które stanowią o zachowaniu należytej staranności przez wnioskodawców w ustaleniu długów spadkowych oraz – jeżeli zachowali należyta staranność – w jakiej dacie dowiedzieli się o istnieniu tych długów. Upływ roku od tej daty wyłącza możliwość uchylenia się od skutków niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku.

4. W postępowaniu przed Sądem I instancji zaniechano ustalenia faktów stanowiących o dacie, w jakiej wnioskodawcy dowiedzieli się o istnieniu długów spadkowych. Sąd zaniechał zatem ustalenia faktycznej podstawy żądania, wytyczonej hipotezą normy prawa materialnego znajdującej zastosowanie w sprawie – art. 88 § 2 k.c. Oznacza to nierozpoznanie istoty sprawy, uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c. Czyni to zbędnym rozważenie pozostałych zarzutów apelacji.

5. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd I instancji ustali i ponownie rozważy wszystkie fakty istotne dla rozstrzygnięcia, w szczególności pozostawanie przez spadkobierców w usprawiedliwionym błędzie co do nieistnienia długów spadkowych, zachowanie należytej staranności w ustalaniu nieistnienia długów, w wypadku ustalenia tej ostatniej okoliczności – w jakiej dacie wnioskodawcy dowiedzieli się o istnieniu długów spadkowych. Konieczne jest w szczególności odniesienie się do normy art. 88 § 2 k.c.

6. Z powyższych przyczyn apelacja jest zasadna, a Sądu I instancji podlegał uchyleniu na podstawie art. 386 § 4 k.p.c.